

jat, 2/3 1962

Maarian Saramäen Marttila

K A I V A U S K E R T O M U S

Saavuttuani kesäkuun alussa 1961 Maarian pitäjään suorittaakseni sikäläisten kiinteitten muinaisjäännösten inventoinnin, totesin Saramäen kylän Marttilan talon mäessä sijaitsevan rautakautisen kalmiston kohdalla seuraavaa: Päärakennuksen länsipuolelta, mäen rinteessä kulkevan tien yläpuolelta oli otettu multaa pihamaan kukkapenkkeihin. Mullanottopaikan eteläosasta löysin runsaasti saviastianpalasia. Tiedusteltuani asiaa sain tietää, että rinteeseen oli tarkoitus avata laajennus traktorin kääntöpaikaksi. Niinikään sain tietää, että tri Salmo oli v.1955 kaivanut mullanottopaikan pohjoisen puolen, mutta eteläinen puoli oli silloin jäänyt kaivauksen ulkopuolelle paikalla kasvanneen, mutta nyt poistetun koivun takia.

Otin yhteyttä tri Salmoon ja sain häneltä kehoituksen kaivaa se osa rinteestä, joka olisi tarpeen k.o. traktorin kääntöpaikkaa varten. Suoritin kyseisen kaivauksen 10.-17.6. ja 6. - 13.7.1961.

Kaivaus käsitti kaivauksen yleiskartasta tarkemmin ilmenevän, noin 8 m² laajan alueen, joka on ruudutettu 1 m²:n suuruisiin ruutuihin. Korkeuspunnituksen kiintopiste ja sen punnitysluku ilmenevät samasta kartasta. Alueen pohjois- ja itälaidoilla osui kaivaus osittain tri Salmon v. 1955 kaivamien alueitten päälle. Myös kaivaukseni eteläreunan alaosassa kohtasin vanhemman (vuoden 1905 ?) kaivauksen. Sensijaan eteläreunan yläosassa (rinteeseen istutettujen koivujen yläpuolella) jat-

kui kaivamaton alue etelää kohden. Koska tällä osalla sattui kaivausalueelleni miehen ruumishaudan yläpää (pääkallo), suoritettiin k.o. kohdalla myöhemmin kesällä jatkokaivaus Pirkko-Liisa Lehtosalon johdolla mainitun ruumishaudan tutkimiseksi.

Mullanoton takia oli vain ylinnä rinteessä oleva osa kaivamastani alueesta jäänyt koskemattomaksi. Alempana rinteessä oli kalmiston ylempät kerrokset poistettu, sitä syvemmältä, mitä alemmas tultiin. Tästä ja kaivauksen suppeudesta johtuen jäi kalmiston rakennekuva puutteelliseksi.

Ylimpänä turpeen alapuolella oli ehjänä säilyneellä alueella noin 20 senttimetrin paksuudelta myöhemmin ajettua täyte- maata (päärakennuksen perustasta), josta löytyi saviastianpala- sia sekä ruuduittain lueteltuina seuraavat esineet:

Ruutu C - 2. Pronssinen hihnan päätehela (pl.165), löytö n:o 1.

Ruutu C - 1. Todennäköinen kiviaseen kappale (pl.178), löytö n:o 5. Messinkinen (?) hihnanreunus, rautakautisuus kyseenalainen (pl.177), löytö n:o 3. Epämääräinen rautaesine, rautakautisuus ky- seenalainen (pl.175), löytö n:o 2.

Ruutu C 0. Raudanpala (pl.180), löytö n:o 6. Pieni pronssinen hevosenkenkäsolkki (pl.177), löytö n:o 4.

Seuraavana oli palaneitten kivien ja nokimaan muodostama, noin 50 senttimetrin vahvuinen kerros. Tästä kerroksesta on huomattavimmat kivet ja kiviryhmät merkitty kaivauskarttoihin (II a ja II b). Suurin osa kivistä oli mukulakivikokoa ja itse kerros- tuman luonteesta oli vaikea saada selvää kuvaa. Kyseessä saattaa olla polttokalmistokerros, mutta myös kerrostuma, joka on syntynyt pidettäessä tulia (vainajien muistojuhlia ?) haudoilla.

Eräitten kiviladelmien (liedensijoja ?) ^{yhteydestä /} löytyi myös palaneitten luitten siruja. Kerrostumasta löytyi suuri määrä saviastianpala-

sia sekä ruuduittain seuraavat esineet:

Ruutu C - 2. Epämääräinen rautaesine, rautakautisuus kyseenalainen (pl.180), löytö n:o 7. Rautanaula (pl.202), löytö n:o 14.

Ruutu C - 1. Hopeinen hevosenkenkäsolkki (pl.199), löytö n:o 15. Löytöpaikan vieressä oli pyöreähkö kivilatomus (tulisiija?), jonka sisältä löytyi palaneita luunsiruja. Löytö saattaa liittyä hautaukseen, mutta kyseessä saattaa olla myös maahan pudonnut esine, sillä soljen neulasta oli vain silmukka jäljellä.

Ruutu C 0. Rautaniitti (pl.185), löytö n:o 8. Esine oli osittain ruudun B 0 puolella ja kuulunee ruuduista B - 1 ja B 0 löydettyjen naulojen ja niittien yhteyteen.

Ruutu B - 2. Sulanut rauta- ja pronssiesine (pl.191), löytö n:o 13. Esine löytyi aivan kajotun maan pinnasta. Noin 10 senttimetriä syvemällä oli pienemmistä kivistä muodostetun kiveyksen ympäröimä kivilaaka. Tähän rakennelmaan ei kuitenkaan liittynyt mitään löytöjä. (Olisiko kivilaaka kenties pantu paikoilleen sen alla sijainneen ruumishaudan merkiksi?)

Ruutu B - 1. Rautaniitti (pl.190), löytö n:o 9. Rautanaula (pl.192), löytö n:o 10. Rautanaula (pl.192), löytö n:o 11. Nämä löydöt kuuluvat samaan ryhmään, johon lisäksi kuuluvat niittilöydöt ruuduista C 0 ja B 0. Kaivaus ei kuitenkaan antanut tarkempaa valaistusta tämän löytöryhmän luonteesta. Taivutettu tuohisuikale (pl.220), löytö n:o 36. Suuri tuohenpala (pl.218 - 223), löytö n:o 37. Raudanpala (pl.223), löytö n:o 18. Näitten löytöjen lähistöltä löytyi myös joukko palaneen luun siruja (kts. kaivauskartta II b).

Ruutu B 0. Rautaniitti (pl.202), löytö n:o 12. Liittyy edellämainittuihin niitti- ja naulalöytöihin. Ruudun etelälaidassa oli puoliympyrän muotoinen, suurehkojen kivien muodostama ladelma,

joka osittain ulottui myös ruudun C 0 puolelle. Tämän kiveyksen yhteydestä löytyi muutamia palaneen luun siruja. Itse kiveyksen tarkoitus jäi epäselväksi, eikä myöhemmin siitä etelään suoritettu kaivaus (Pirkko-Liisa Lehtosalon) myöskään paljastanut sille jatkoa. (Olisiko kiveyksellä kuitenkin jotain yhteyttä siitä etelään alkavaan ruumishautaan ?) Aivan ruudun eteläreunasta tuli nimittäin esille pääkallon yläosa, ja kun ryhdyin ottamaan kalloa talteen, sain esille myös bysanttilaisen hopearahan barbaarijäljennöksen (riipus). Koska kuitenkin k.o. miehen ruumishauta myöhemmin kesällä kaivettiin, liitettiin nämä löydöt sen löytöjen yhteyteen (kts. Pirkko-Liisa Lehtosalon kaivauskertomus).

Alimmassa kaivauskerroksessa (kaivauskartta III) ei enää esiintynyt mukulakiveystä. Itäisimmissä ruuduissa kaivaus kohtasi peruskallion. Muualla esiintyi joukko suurehkoja kiviä sekä myöhemmin käsiteltävät kivilatomukset. Erikoisesti on huomattava, että suurella osalla kaivausaluetta (ruudut c - 1, C 0, B - 1 ja B 0) oli kerrostuma, jossa vuorotellen oli tuhka- ja nokimaata sekä puhdasta hiekkaa. Kerrostuman poikkeileikkauspiirros on kaivauskartassa III. Kyseessä on ilmeisesti asumiskerrostuma, mitä Pirkko-Liisa Lehtosalon kaivauksen yhteydessä tehdyt havainnot vahvistavat. Valitettavasti kaivausalan suppeus esti saamasta tarkempaa kuvaa asuinpaikan luonteesta. Kerrostumasta löytyi suuri määrä saviastianpalasia sekä erikseen käsiteltävän ruumishaudan löytöjen lisäksi seuraavat esineet:

Ruutu C - 2. Suuri rautakuonanpala (pl.246), löytö n:o 32. Löytö sijaitsi välittömästi alimman nokikerrostuman alapuolella peruskallion muodostamassa kulmauksessa.

Ruutu C - 1. Tuluskivenä käytetyn soikean luonnonkiven puolikas (pl.223), löytö n:o 20.

Ruutu C 0. Raudanpala (veitsen ruoti ?) (pl.221), löytö n:o 19.

Ruutu B - 2. Naulan kappale (pl.256), löytö n:o 33. Löytö sijaitsi suuren kiven alla.

Ruutu A - 1. Pronssikierukkapalanen (pl.260), löytö n:o 34. Löytö oli saattanut joutu löytöpaikkaan mullanoton yhteydessä irtomaan mukana.

Ruutu A 0. Oudonmallinen naula (rautakautisuus kyseenalainen) (pl.263), löytö n:o 35. Löytö saattanut joutua löytöpaikkaan irtomaan mukana mullanoton yhteydessä.

Naisen ruumishauta ruuduissa B - 2 ja A - 2.

Haudan läntinen reuna oli aivan mullanotossa paljastuneen maan pinnassa, joten haudan säilymistä on pidettävä puhtaan sattumana. Kuitenkaan ei enää ollut mahdollista saada tarkempaa selvyyttä sen rakenteesta kun sitäpaitsi haudan jalkopääkin oli joutunut mukaan aikaisemman kaivauksen alueeseen. Sensijaan näyttää hautakalusto olleen kokonaisuudessaan tallella. Haudan itäsivulla esiintyi jonkinlainen kivirivi, ja samoin oli sen pääpuolella pohjakiveystä (kaivauskartta III ja valokuvat). On kuitenkin vaikea päätellä, onko ne tehty nimenomaan hautaa varten vai onko kyseessä sitä vanhempi kiveys. Nimenomaan eteläpäässä oleva kiviryhmä vaikuttaa pikemminkin liedensijalta, vaikkei mitään erikoisen huomattavaa hiili - tai nokiesiintymää ollutkaan sen yhteydessä todettavissa. Haudan löydöt olivat seuraavat:
Rautakuonanpala (pl.250), löytö n:o 31. Sen sijaintipaikka on ollut aivan pään alapuolella.

Hammas (pl.246), löytö n:o 30.

Lasimassahelmi (pl.246), löytö n:o 28.

Pitkänomainen helmi (pl.246), löytö n:o 29.

Veitsi (pl.244), löytö n:o 27. Sen paikka näyttää olleen vainajan rinnalla.

Pronssinen hevosenkenkäsolki (pl.240), löytö n:o 21. Vasen olkasolki.

Pronssinen hevosenkenkäsolki (pl.240), löytö n:o 22. Oikea olkasolki.

Pronssinen hevosenkenkäsolki (pl.240), löytö n:o 23. Paidan solki.

Pronssikierukkaa (pl.242), löytö n:o 24; (pl.243), löytö n:o 25 ja (pl. 245), löytö n:o 26. Kierukat ovat mahdollisesti kuuluneet huiviin.

Sekä solkien että pronssikierukan mukana oli säilynyt hieman kangasta. Haudassa oli säilynyt vähäisessä määrin myös luuta.

Kiviryhmät:

Kaivausalueen pohjoisosassa oli peruskallion reunasta lähtevä, neljän suuren kiven muodostama seinämänurkkaus. (Kaivauskartta III). Huomiota herättää, että kivien yläpinnat ovat melkein vaakatasossa. Rakennelman (mikäli sellaisesta on kysymys) tarkoitus jäi kuitenkin epäselväksi.

Kaivausalueen eteläreunasta löytyi alimman nokikerrostuman alta erikoislaatuinen kivirakennelma, jonka jatko kuitenkin jäi kaivausalueeni ulkopuolelle. Myöhempi (Pirkko-Liisa Lehtosalon) kaivaus paljasti sittemmin pääosan sen säilyneestä jatkosta. Kyseessä on ollut luode-kaakko suuntainen, suunnikkaan muotoinen kivilatomus, jonka luoteiskärjessä sitäpaitsi oli litteä hiekkakivilaaka (valokuva). Tämä peräistuimeksi helposti ajateltavissa oleva laaka tekee mahdolliseksi olettaa kyseessä olevan jonkinlaisen vene-tai laivalatomuksen. Sen keskellä oli pienistä kivistä tehdyn kehämäisen latomuksen päällä suuri,

pyöreähkö, lattea kivi (Pirkko-Liisa Lehtosalon kaivauskartta). Koska kaivaus ei paljastanut mitään hautaan viittaavaa, tulee mieleen olettamus, että rakennelma, joka on selvästi tekemällä tehty, on muodostanut jonkinlaisen alttarin.

Kaivauksen löytöluettelo numerojärjestyksessä:

KM:n päänumero 15396:1-142

1. Hihnan päätehela, ruutu C - 2, pl. 165
2. Epämääräinen rautaesine, ruutu C - 1, pl. 175
3. Hihnanreunus (messinkiä?), ruutu C - 1, pl. 177
- ▷ 4. Pronssinen hevosenkenkäsolkki, ruutu C 0, pl. 177
5. Kiviaseen kappale ^{ruutu}?, C - 1, pl. 178
- ▷ 6. Raudanpala, ruutu C 0, pl. 180
7. Epämääräinen rautaesine, ruutu C - 2, pl. 180
- ▷ 8. Rautaniitti, ruudut C 0 ja B 0, pl. 185
9. Rautaniitti, ruutu B - 1, pl. 190
10. Rautanaula, ruutu B - 1, pl. 192
11. Rautanaula, ruutu B - 1, pl. 192
12. Rautaniitti, ruutu B 0, pl. 202
13. Sulanut esine, ruutu B - 2, pl. 191
14. Rautanaula, ruutu C -2, pl. 202
15. Hopeinen hevosenkenkäsolkki, ruutu C-1, pl. 199
- (16. Pääkallo, ruudut B 0 ja B 1, pl. 210-219   liitetty P-L. Lehtosalon kaivauslöytöihin)
- (17. Hopearaha, ruutu B 1, pl. 214   )
18. Raudanpala, ruutu B - 1, pl. 223
- ▷ 19. Raudanpala (veitsen ruoti ?), ruutu C 0 ja B - 1, pl. 221
20. Tuluskiven puolikas, ruutu C - 1, pl. 223
21. Pronss. hevosenkenkäsolkki (hauta), ruutu A - 2, pl. 240
22.   "   "   "   , ruutu A - 2, pl. 240
23.   "   "   "   , ruutu A - 2, pl. 240
24. Pronssikierukkaa (hauta), ruudut A - 2 ja B - 2, pl. 242
25.   "   "   "   , ruutu A - 2, pl. 243

26. Pronssikierukkaa (hauta), ruutu B -2, pl. 245
27. Rautaveitsi (hauta), ruutu A - 2, pl. 244
28. Lasimassahelmi (hauta), ruutu A - 2, pl. 246
29. Pitkänomainen helmi (nauta), ruutu A -2, pl. 246
30. Hammas (hauta), ruutu A - 2, pl. 246
31. Rautakuonanpala (hauta), ruutu A - 2, pl. 250
32. Suuri rautakuonanpala, ruudut C -2 ja C - 1, pl. 246
33. Rautanaulan kappale, ruutu B -2, pl. 256
34. Pronssikierukkapalananen, ruutu A - 1, pl. 260
35. Oudonnäköinen naula, ruutu A 0, pl. 263
36. Taivutettu tuohisuikale, ruutu B - 1, pl. 220
37. Suuri tuohenpala, ruutu B - 1, pl. 218 - 223

Saviastianpalaset ja muut numeroimattomat löydöt (luunsi-
rut ym.) on järjestetty ruuduittain ja löytökerroksittain. Omana
ryhmänään ovat mullanottopaikan irtomaasta ja pihamaalle ajetusta
maasta talteen otetut saviastianpalat.

Liitteinä: kaivauksen yleiskartta

4 kaivauskarttaa (I, II a ja b, III)

14 kpl. valokuvia.

Veikko Lehtosalo

1. V. LEHTOSALO 7.6.1961
MULLANOTTOPAIKAN POHJOISPÄÄ.
KAIVETTU V. 1955 KUVAN KESKELTÄ
OIKEAAN NÄKYVÄN KIVIRYKELMÄN
ASTI.

4. V. LEHTOSALO 10.6.1961
KAIVAUSALUE TURPENPOISTON
JÄLKEEN.

2. V. LEHTOSALO 7.6.1961
MULLANOTTOPAIKAN ETELÄPÄÄ.
KESK. 1961 KAIVAUSALUE.

5. V. LEHTOSALO 14.6.1961
PUOLIPYÖREÄ KIVILADELMA RUUDUIS-
SA BO ja CO.

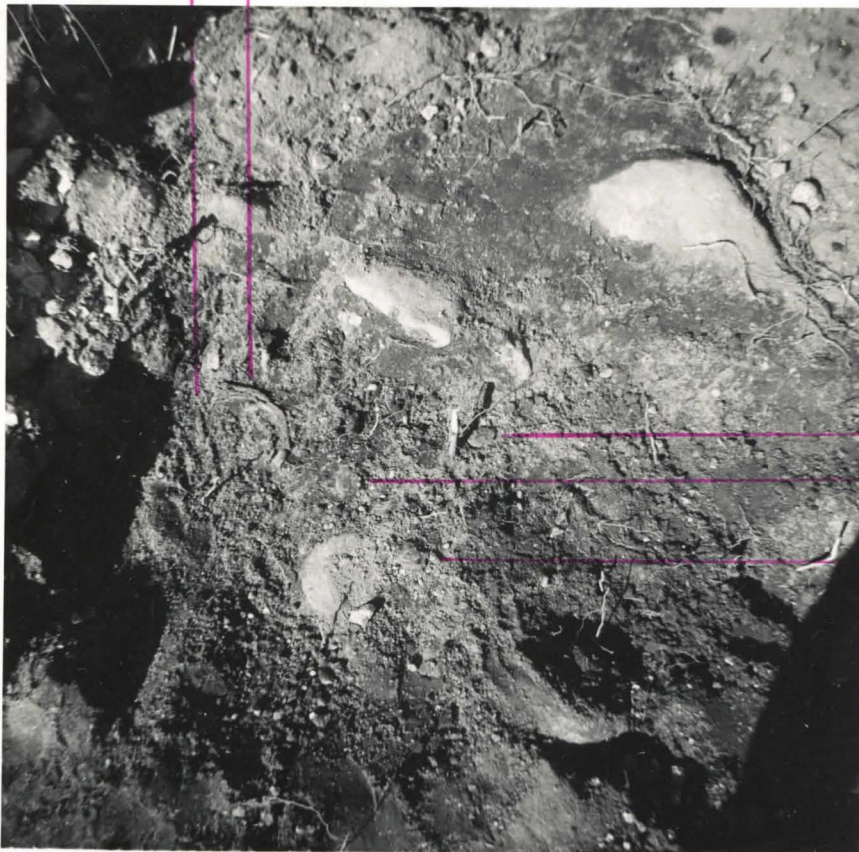
3. V. LEHTOSALO 10.6.1961
KORKEUSPUNNITUKSEN KIINTOPISTE.

6. V. LEHTOSALO 16.6.1961
KIVILAAKA RUUDUISSA A-2 ja
B-2.

PRONSSIKIERUKKAA

7. V. LEHTOSALO 8. 7. 1961
NAISEN RUUMISHAUDAN ESINEITÄ.

8. V. LEHTOSALO 9. 7. 1961
NAISEN RUUMISHAUDAN ALUSTA. KALUSTO KUVAN
KESKUSTASTA OIKEAAN OLEVIEN KIVIEN PINNAN
TASOLLA.

9. V. LEHTOSALO 10.7.1961
VASEMMALLA NAISEN RUUMISHAUDAN ALLA OLLUT
KIVILADELMA. OIKEALLA SUURTEN KIVIEN MUO-
DOSTAMA SEINÄMÄNURKKAUS.

10. V. LEHTOSALO 10.7.1961
KUVAN YLÄREUNASSA NÄKYY SUURTEN KIVIEN
MUODOSTAMA SEINÄMÄNURKKAUS.

11. V. LEHTOSALO 7.7.1961
SUURI TUOHENPALA RUUDUSSA B-1.

12. V. LEHTOSALO 11.7.1961
SUURI RAUTAKUONANPALA RUUDUIS-
SA C-1 ja C-2.

13. V. LEHTOSALO 11.7.1961
SUUNNIKKAANMUOTOISEN KIVI-
LATOMUKSEN POHJOISPÄÄ. KES-
KELLÄ "ISTUINLAAKA". VASEM-
MAN LAIDAN AUKKO JOHTUU PAI-
KALLA OLLEEN KIVEN TÄYDELLI-
SESTÄ RAPAUTUMISESTA.

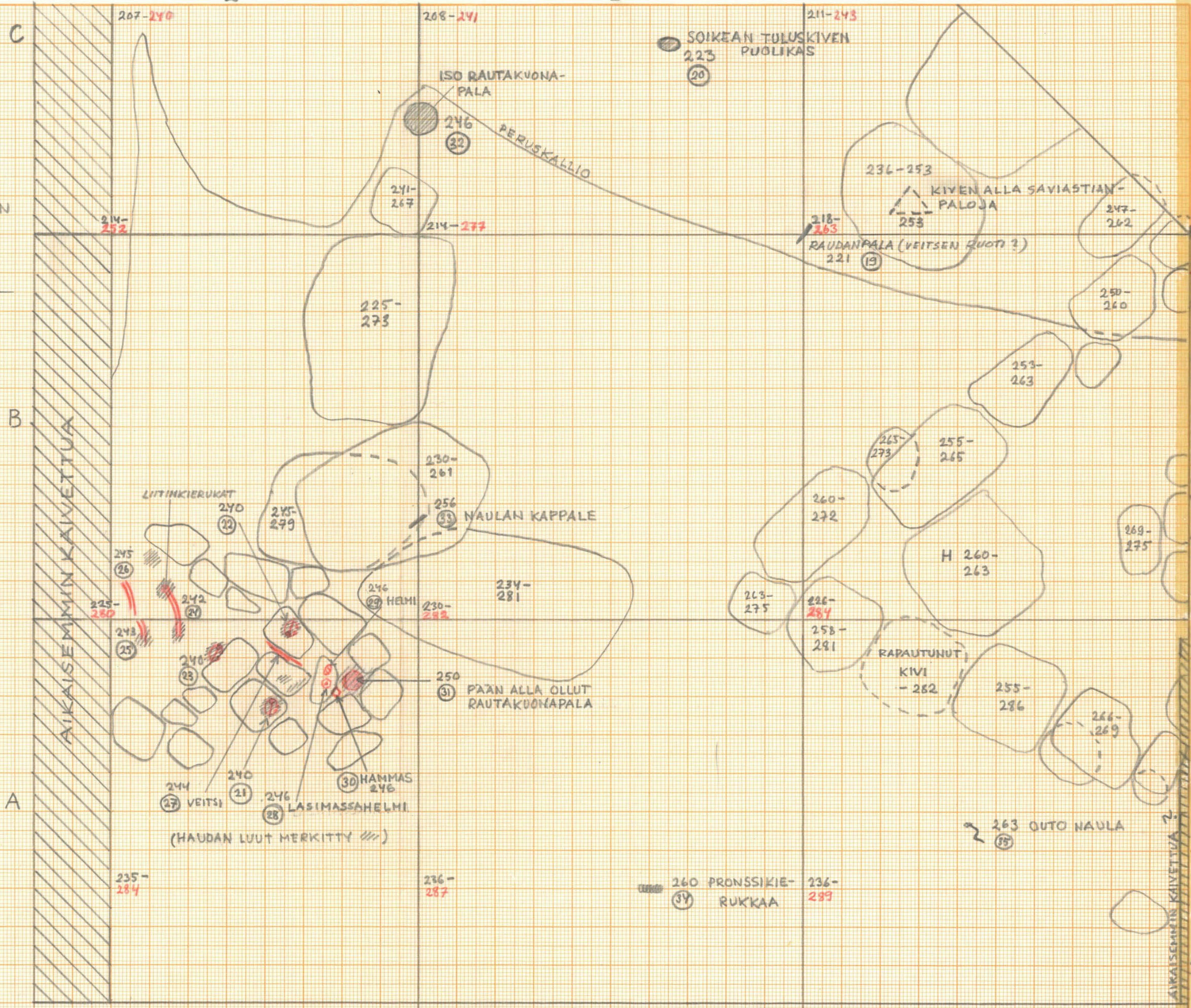
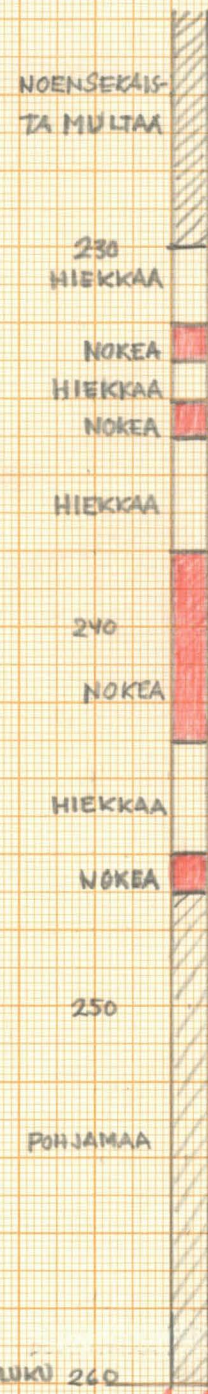
14. V. LEHTOSALO 11.7.1961
SAMA KUIN EDELLÄ ENNEN LA-
DELMAN SISÜSTÄN KAIVAUSTA.

MAARIAN SARMAÄN MARTTILA
1961
KAIVAUSKARTTA III
MITTAKAAVA 1:10

KÖLMAS KAIVAUSKERROS
KAIVAUKSEN POHJAPUNNITUSLUVUT ON
MERKITYY PUNAISELLA

**PYSTYLEIKKAUS RUUDUN
B-O ETELÄREUNASTA**
MITTAKAAVA 1:2

PIIRTÄNYT: *Beate Heltonen*

MAARIAN SARMAEN C

MARTTILA (1961)

KAIVAUSKARTTA

II b MITTAKAAVA 1:10

PALANEITTEN KIVIEN
JA NOKIMAAN MUO-
DOSTAMA KERROS

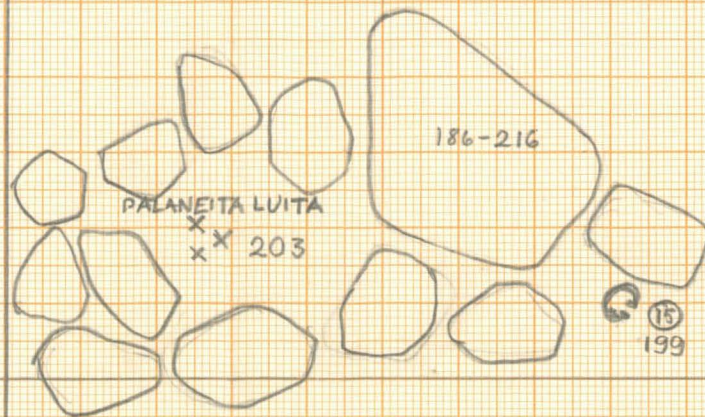
(VAIN HUOMATTAVAMMAT
KIVET JA KIVIRYHMÄT
PIIRRETTY KARTTAAN)

B

A

AIKAISIMMIN KAIVETTUA

⑭
T 202

TUOHI
220

PALANEITA LUITA
X
228

218
TUOHI
223

223 ⑮ RAUDAN-
PALA

△ SUURI
226 SAVIASTIANPALA

⑯
216-
219
⑰
214
RAWA
⑰
DAA-
KALLO

PIIRTÄNYT: *Geelke Veltonen*

MAARIAN SARAMÄEN MARTTILA

YLEISKARTTA v.1961 KAIVAUKSISTA

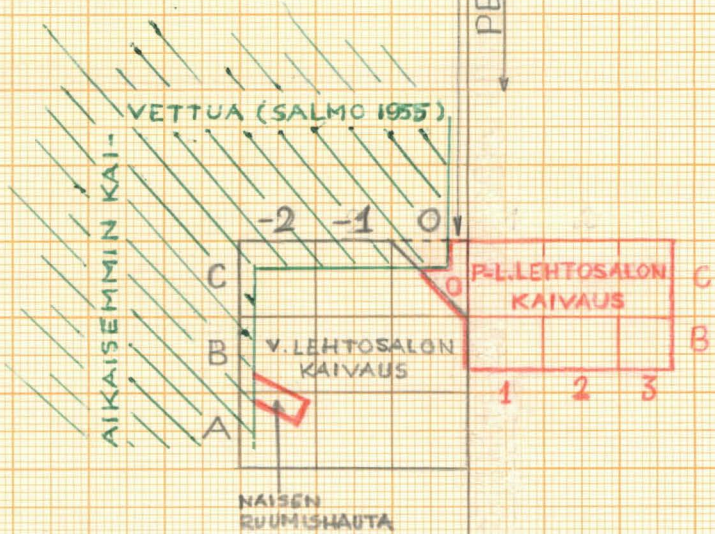
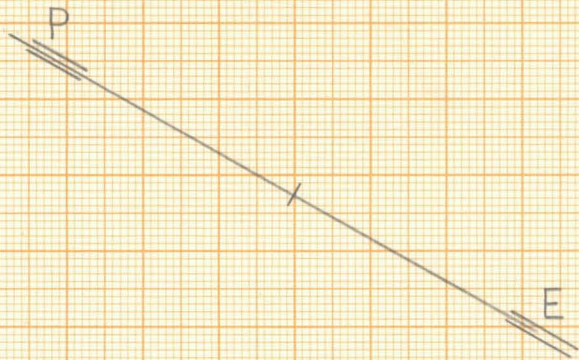
MITTAKAAVA 1:100

PÄÄRAKENNUS

53.00

KORKEUSPUNNITUKSEN
LÄHTÖKOHTA (KORKEUS 0.40)
(0 pisteenä kivijalan peruskiven
pinta. kts. kaivauskertomukseen
liittyvää valokuvaa)

11 m.
PERUSLINJA (KOMPASSISUUNTA 40.00)

VAJA

PIIRTÄNYT: Veikko Lehtosalo

